

Przedmowa

Przedmiotem niniejszej monografii jest instytucja nieważności czynności prawnych w prawie spółek kapitałowych. Celem, jaki postawił sobie autor, było przeprowadzenie analizy charakteru prawnego sankcji wobec nieprawidłowo dokonanych podstawowych przejawów aktywności spółek (podejmowanie uchwał, akty reprezentacji, wreszcie – samo powstanie spółki) w celu rozstrzygnięcia, czy i w jakim zakresie dotyka je sankcja nazwana w prawie cywilnym nieważnością czynności prawnej.

Nieważność czynności prawnych i płynące z niej konsekwencje dla działań uczestników obrotu gospodarczego od dziesięcioleci budzą niesłabnące zainteresowanie zarówno przedstawicieli doktryny prawa, jak i praktyków. Samo pojęcie czynności prawnej należy do centralnych pojęć, wokół których zbudowane jest prawo cywilne, a nawet szerzej – prawo prywatne. Wyjaśnienie jego znaczenia, a także jego relacji do pojęć stosunku prawnego i oświadczenia woli należy do bardziej znaczących osiągnięć w teorii prawa.

Nieważność czynności prawnych była przedmiotem wielu wnikliwych opracowań, dogłębnie wyjaśniających jej naturę, cechy i przesłanki¹. Opracowanie tego zagadnienia z punktu widzenia prawa cywilnego nie pozostawia autorowi zajmującemu się cywilistyką zbyt wielkiego pola do działania. Wciąż nieopracowany w zadowalającym stopniu pozostaje jednak zespół zagadnień związanych z zakresem zastosowania regulacji o nieważności czynności prawnych do instytucji z zakresu prawa spółek, w opisie których ustawodawca w tym lub innym kontekście zasugerował, że mają one być rozwiązywane z użyciem konstrukcji bezwzględnej nieważności czynności prawnej.

Do takich instytucji, pozostających w polu zainteresowania niniejszej rozprawy, należą: stwierdzenie nieważności uchwał organów spółki, nieważność aktów reprezentacji podejmowanych przez organy spółki oraz tzw. nieważność spółki.

Na temat dwóch pierwszych spośród wskazanych instytucji napisano wiele, a wątpliwości spowodowane lakoniczną regulacją kodeksową budzą bardzo żywe emocje. Wszystkie powstałe – bardzo cenne – opracowania są jednak opracowaniami o charakterze specjalistycznym, charakteryzującymi się wąskim zakresem opracowania. Wydaje się, że brakuje opracowania o charakterze bardziej ogólnym, zestawiającego aktualną wiedzę o tych instytucjach z „modelem” nieważności, w celu rozstrzygnięcia, czy w istocie ustawodawca, regulując je, oparł się na konstrukcji nieważności w rozumieniu Kodeksu cywilnego, a jeśli tak – czy i w jaki sposób (wprost czy odpowiednio) stosuje się do nich regulacje Kodeksu cywilnego i Kodeksu postępowania cywilnego dotyczące przesłanek i konsekwencji bezwzględnej nieważności czynności prawnych.

¹ Por. m.in. *J. Preussner-Zamorska*, *Nieważność czynności prawnej w prawie cywilnym*, Warszawa 1983; z nowszych opracowań por. *M. Gutowski*, *Nieważność czynności prawnych*, Warszawa 2008.

Trzecie ze wskazanych zagadnień, tj. tzw. nieważność spółki, mimo swojej wagi nie wzbudziło dużego zainteresowania doktryny. Podsumowanie wiedzy o charakterze prawnym tej instytucji wydaje się tym cenniejsze, że zmianie uległa dotycząca jej dyrektywa Unii Europejskiej.

Zawarte w niniejszej monografii rozważania stanowią zebranie i podsumowanie analizy charakteru prawnego sankcji wobec nieprawidłowo dokonanych podstawowych przejawów aktywności spółek kapitałowych. Dotyczący ich materiał normatywny budzi uzasadnione wątpliwości, których rozwianie staje się tym bardziej palące i kluczowe, im szybciej rośnie liczba podmiotów gospodarczych poddanych tym regulacjom. Niewątpliwie precyzyjne wyjaśnienie konsekwencji, jakie dla podmiotu prawa uczestniczącego w obrocie gospodarczym niosą określone nieprawidłowości w jego działaniu, posiada doniosłe znaczenie, zarówno praktyczne, jak i teoretyczne.

W celu przeprowadzenia uporządkowanej analizy zakresłego powyżej przedmiotu badań praca została podzielona na rozdział wstępny, pięć rozdziałów merytorycznych oraz podsumowanie.

Rozważania rozpoczynają się od zakreslenia ram pojęciowych dla czynności prawnej oraz pojęć pierwotnych w stosunku do niej, tj. czynności konwencjonalnej i reguł konstytutywnych. Następnie znajduje się ogólne podsumowanie konstrukcji nieważności czynności prawnej, które sytuuje ją na tle innych sankcji wobec czynności prawnych obciążonych wadami. W ten sposób uporządkowano, na potrzeby dalszego wywodu, aparaturę pojęciową, służącą opisywaniu cywilistycznych sankcji wobec czynności prawnych dokonanych niezgodnie z mającymi do nich zastosowanie regulacjami.

W celu ułatwienia śledzenia wywodu prawnoporównawczego, kolejny rozdział zawiera syntetyczne podsumowanie regulacji: niemieckiej, francuskiej i angielskiej, w zakresie odnoszącym się do zagadnień analizowanych w niniejszej rozprawie.

Następnie, w świetle tak opracowanego wzorca, prowadzona jest pogłębiona analiza instytucji stwierdzenia nieważności uchwał organów spółek kapitałowych; osobno analizowane są uchwały organów właścicielskich (co do których KSH zawiera pewną regulację, o której kompletność i wyłączość toczą się spory doktrynalne), a osobno – uchwały innych organów spółki (co do których brak jest szczególnej regulacji, istnieje zatem potrzeba odpowiedniego zastosowania norm ogólnych, co również jest przedmiotem sporów).

Kolejnym elementem niniejszego opracowania jest sprawdzenie zakresu i sposobu zastosowania reguł ogólnych o nieważności bezwzględnej do aktów reprezentacji spółki, będących czynnościami prawnymi. W tym zakresie szczególnie interesujące jest zagadnienie konsekwencji wadliwej reprezentacji spółki, co do którego prowadzona jest analiza linii orzeczniczej SN i zmian wypowiedzi doktryny, wsparta elementami analizy prawnoporównawczej.

Ostatnia część opracowania poświęcona jest analizie instytucji funkcjonującej w prawie europejskim jako „nieważność spółki”. Analiza polskiej regulacji prowadzona na tle regulacji europejskiej ma pozwolić na skomentowanie charakteru prawnego tej instytucji i ustalenie, czy jest on zbieżny, czy też rozbieżny wobec określonego na początku pracy modelu nieważności bezwzględnej.

Opracowanie zamyka podsumowanie zawartych w nim analiz i wywiedzionych wniosków.

Podstawą niniejszej monografii była rozprawa doktorska przygotowana pod kierunkiem Profesora *Andrzeja Szumańskiego* i obroniona na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego. Autorka kieruje szczególne podziękowania do Promotora, który ukształtował w niej niezachwiane przekonanie o konieczności stałego odwoływania się w analizach dotyczących prawa spółek do podstaw prawa cywilnego. Dziękuje również za cenne wskazówki i uwagi recenzentom rozprawy – Profesorowi *Zbigniewowi Kwaśniewskiemu* i Profesorowi *Wojciechowi Pyziolowi*, a także pierwszemu i najcierpliwszemu jej czytelnikowi – doktorowi *Wojciechowi Iwańskiemu*.

Uwzględniono stan prawny na dzień 10.12.2013 r.

Kraków, luty 2014 r.

Agnieszka Hajos-Iwańska